

Asia: VN/27452/2020-OM-548

Julkisuuslain salassapitoperusteiden uudistustarpeiden kartoitus

Lausunnonantajan lausunto

Mitkä ovat mielestänne nykyisten julkisuuslain 24 §:n salassapitoperusteiden kehittämistarpeet? Puuttuuko nykyisistä salassapitosäännöksistä jotain olennaista? Kuvailkaa ja perustelkaa kehittämistarvetta mahdollisimman konkreettisesti.

Oikeusministeriö on pyytänyt Suomen Yrittäjiltä lausuntoa julkisuuslain salassapitoperusteiden uudistamistarpeiden kartoitukseen. Oikeusministeriön asettama työryhmä on laatinut mietinnön julkisuuslain ajantasaistamisesta, mutta sen toimeksiantoon ei kuulunut lain salassapitosäännösten tarkastelu. Mietintöä koskeneessa lausuntopalautteessa nousi kuitenkin esiin tarve arvioida kattavammin salassapitoperusteiden uudistamistarpeita osana lain ajantasaistamista.

Suomen Yrittäjät kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa ja viittaa soveltuvin osin 20.2.2024 jättämäänsä alkuperäiseen lausuntoon mietinnöstä.

Suomen Yrittäjät kannattaa mietinnön esitystä, jonka mukaan julkisuuslain soveltamisalan laajennettaisiin julkisyhteisöjen määräysvallassa oleviin yhteisöihin siltä osin, kuin ne eivät toimi kilpailutilanteessa markkinoilla. Jos julkisuuslakia laajennettaisiin siten, että se soveltuisi kaikkiin markkinoilla toimiviin julkisessa määräysvallassa oleviin yhtiöihin, pörssinoteerattuja yhtiöitä lukuun ottamatta, sen soveltaminen olisi täten aiempaa yksinkertaisempaa. Soveltamisalarajaus kilpailullista toimintaa harjoittavista yhteisöistä voi kuitenkin johtaa erilaisiin tulkintaongelmiin siitä, mikä osa toiminnasta tapahtuu kilpailuilla markkinoilla ja sitä kautta heikentää avoimuuden edistämistä.

Valtio- ja kuntaomisteisten yhtiöiden määrä on poikkeuksellisen suuri Suomessa ja tästä syystä on erityisen tärkeää, että julkisyhteisöjen määräysvallassa olevista yhteisöistä ja julkisten varojen käytöstä on riittävästi ja avoimesti tietoa saatavilla. Ongelmana nykyisin on, että julkisten hankintojen läpinäkyvyys heikkenee julkisin varoin rahoitetussa yhtiömuotoisessa toiminnassa, eikä julkisuuslain ja hankintalain tavoitteiden mukainen avoimuus toteudu täysimääräisenä. Soveltamisalan laajentaminen toisi perustellusti hankintayksiköitä ja sidosyksiköistä julkisuussäätelyn soveltamisalaan.

Soveltamisalan organisatorista laajentamista puoltaa myös korruption vastaisen yhteistyöverkoston laatima strategialuonnos, jossa on nostettu esiin läpinäkyvyyden edistäminen julkisomisteisten yhtiöiden toiminnassa. Myös valtioneuvoston oikeuskansleri on todennut kunnan toimintojen yhtiöittämisen aiheuttavan huomattavaa julkisuuslain soveltamisalan kapenemista. Suomen Yrittäjien katsoo, että hallinnon ja julkisten varojen käytön läpinäkyvyyden näkökulmasta tällaista julkisuuslain soveltamisalan kapenemista tulee rajoittaa. Julkisuuslain soveltamisalan laajentaminen on perusteltua myös siitä näkökulmasta, että julkisomisteisiin yhtiöihin voi liittyä taloudellista vastuuta, kuten tappiollisten yhtiöiden pääomittamista tai avustamista julkisin varoin.

Suomen Yrittäjien tavoitteena on erityisesti ollut se, että in-house -yritysten toiminnan läpinäkyvyyttä lisätään ja niiden hankinnat tuodaan julkisuuslain piiriin. Nykyisin sidosyhtiöiden hankintalain mukaisuuden seuraaminen ja hankinnoista valittaminen on ongelmallista, koska hankintadokumentaatiota ei luovuteta. Pidämme ongelmallisena nykytilannetta, jossa kuntaomisteinen yhtiö voi perustella sidosyksikköasemaansa hankintalain perusteella ja samanaikaisesti julkisuuslain nykyanamuodon nojalla evätä tiedonsaantioikeuksia, vaikka kyseinen yksikkö saa merkittäviä julkisia varoja toimintaansa. On kuitenkin huomioitava, että esimerkiksi in-house yhtiöt harjoittavat ulosmyyntiä, joten toimivat usein ainakin osittain kilpailutilanteessa. Näin ollen avoimuutta heikentää tältä osin esitetty raja, jossa kilpailutilanteessa markkinoilla toimiminen rajautuisi julkisuuslain soveltamisalan ulkopuolelle. Julkisuusperiaate ei nykyisellään toteudu myöskään kaikkien hankintayksiköiden osalta. Suomen Yrittäjät katsoo, että kaikkien hankintayksiköiden ja niiden sidosyksikköjen tulisi noudattaa julkisuuslakia.

Suomen Yrittäjät kannattaa myös tiedonsaannin tehostamista avoimella viestinnällä. Tiedotuksen ja viestinnän tehostaminen määräämisvallassa olevien yhtiöiden toiminnasta voisi vähentää julkisuuslain mukaiseen tietopyyntöjen määrää sekä julkisuuslakiin liittyvää hallinnollista takkaa.

Jos julkisuuslain soveltamisalaa muutettaisiin mietinnössä ehdotetulla tavalla (Oikeusministeriön julkaisuja 2023:32, lakiehdotuksen 5 §), millaisia muutoksia tämä edellyttäisi salassapitoperusteisiin? Kuvaile ja perustele muutostarvetta mahdollisimman konkreettisesti.

-

Oletteko tunnistaneet tietojen tai asiakirjojen salassapitoa koskevaa erityislainsäädäntöä, joka on ristiriidassa julkisuuslain salassapitosäännösten kanssa? Jos julkisuuslain soveltamisalaa muutettaisiin mietinnössä ehdotetulla tavalla (Oikeusministeriön julkaisuja 2023:32, lakiehdotuksen 5 §), aiheutuisiko soveltamisalan muutoksesta konkreettisia ristiriitoja nykyisen erityislainsäädännön kanssa tai tarvetta tarkentaa erityislainsäädäntöä?

-

Lempiäinen Sanna
Suomen Yrittäjät ry